

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 342.9

O. Олійник,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, головний консультант
Інституту законодавства Верховної Ради України

ПЕРШОЧЕРГОВІ ЗАХОДИ
ЩОДО ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Необхідність таких заходів зумовлено надзвичайно важливим значенням інформаційної безпеки, яка безпосередньо впливає на всі сфери життєдіяльності особи, суспільства, держави, виживання і розвиток соціальної системи. За роки незалежності в Україні, потрібно визнати, що загальнодержавна система забезпечення інформаційної безпеки залишається не сформованою у широкому її розумінні. Створено і діють знеособлені її фрагменти.

Без впровадження запропонованих першочергових заходів вирішити існуючі проблеми в цій сфері та створити систему забезпечення інформаційної безпеки виявляється проблематичним. Стан справ буде залишатися на дискусійному рівні, а в законодавчій і нормативно-правовій діяльності реалізуватимуться погляди різних політичних сил та юридичних шкіл.

До першочергових заходів доцільно віднести такі:

Визначення і впровадження конституційних правових і організаційних механізмів формування державної політики інформаційної безпеки та системи її забезпечення.

Конституція України забезпечення інформаційної безпеки відносить до найважливішої функції держави, справи всього Українського народу (ст. 17). Для реальної реалізації зазначеної функції було б доцільним внести певні доповнення і зміни до Основного Закону України, а саме:

• До ст. 85. До повноважень Верховної Ради України належать:

п. 6) затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля, — доповнити «забезпечення інформаційної безпеки»;

п. 24) надання згоди на призначення на посади та звільнення з посад Президентом України Голови Антимонопольного комітету України, Голови Фонду державного майна України, Голови Державного комітету телебачення і радіомовлення України, — доповнити «Голови Державного комітету інформаційної безпеки України»;

• До ст. 92. Виключно законами України визначаються:

— внести окремий пункт «засади забезпечення інформаційної безпеки України».

• До ст. 106. Президент України:

п. 14) призначає на посади та звільняє з посад за згодою Верховної Ради України Голову Антимонопольного комітету України, Голову Фонду державного майна України; Голову Державного комітету телебачення і радіомовлення України, — доповнити «Голову Державного комітету інформаційної безпеки України»;

п. 17) ... здійснює керівництво у сфері національної безпеки та оборони держави. — доповнити «та її інформаційної безпеки».

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Без зазначеного доповнення конституційно-правова норма «забезпечення інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу» залишиться декларацією.

• До ст. 116. Кабінет Міністрів України:

п. 1) забезпечує державний суверенітет, — доповнити «економічну та інформаційну безпеку України» — далі за текстом, виключивши «економічну самостійність».

Уряд України як вищий орган у системі органів виконавчої влади зобов'язаний забезпечувати економічну та інформаційну безпеки, віднесені до найважливіших функцій держави. Виключення поняття «економічну самостійність» зумовлено тим, що вона є лише складовою економічної безпеки;

п. 3) забезпечує проведення ... політики у сферах праці й зайнятості населення, соціального захисту, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування, — доповнити «інформаційної безпеки»;

п. 4) розробляє і здійснює загальноодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку, — доповнити «забезпечення інформаційної безпеки» України.

Одним із визначальних напрямів забезпечення інформаційної безпеки особи, суспільства, держави є дотримання прав і свобод людини і громадянина, верховенство права та рівність всіх перед законом. Для вирішення цього важливого завдання у сфері інформаційної безпеки доцільно усунути певні колізії та неоднозначні трактування правових норм чинного законодавства, починаючи із Основного Закону України.

Процитуємо і зіставимо правові норми Конституції України, що визначають певні права і свободи усіх без винятку громадян України і діяльність держави стосовно їх забезпечення:

— Ст. 3, частина 2. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпе-

чення прав і свобод людини є головним обов'язком держави;

— Ст. 19, частина 2. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України;

— Ст. 68, частина 1. Кожен зобов'язаний неухильно дотримуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей.

Наведено лише деякі правові норми Основного Закону України стосовно прав і свобод людини і громадянина, їх забезпечення з боку органів державної влади і місцевого самоврядування та їх посадових осіб. Отже, всі громадяни України, серед яких і посадові особи державних органів і органів місцевого самоврядування рівні перед чинним законодавством. Конституцією гарантується: депутатська недоторканність (ст. 80); недоторканність Президента України на час виконання повноважень (ст. 105); незалежність і недоторканність суддів загальної юрисдикції (ст. 125); незалежність і недоторканність суддів Конституційного Суду України (ст. 149).

У зв'язку з наведеним потребують серйозного теоретичного осмислення правові норми ст. 56 Конституції України на предмет їх відповідності ст. ст. 3, 19, 24, 68 та іншим Основного Закону України.

У ст. 56 Конституції України встановлено: «Кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної і моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень». Отже, правова норма ст. 56 Конституції України передбачає в державно-управлінській діяльності незаконні рішення, дії та бездіяльність, які можуть завдавати матеріальну та моральну шкоду кожному, що суперечить вимогам процитованих вище статей Основного Закону України. Без-

умовно, позитивним є те, що кожен має право на відшкодування матеріальної та моральної шкоди, однак за будь-які незаконні рішення, дії та бездіяльність, що призводить до негативних наслідків для особи, суспільства, держави, мають застосовуватися відповідні правові санкції дисциплінарні, адміністративні, цивільно-правові, кримінальні. Вважаємо за доцільне, щоб офіційне тлумачення ст. 56 та її відповідність наведеним та іншим, статтям Конституції було розглянуто Конституційним Судом України.

Водночас доцільно розглянути питання, враховуючи політичну і соціально-економічну нестабільність України, про визначення на законодавчому рівні (можливо, на конституційному) незаконних рішень, дій та бездіяльності органів місцевого самоврядування, що завдаватиме негативних наслідків забезпечення національної безпеки, зокрема інформаційній безпеці, на підставі яких відповідними державними органами приймається рішення про припинення їх діяльності.

Стосовно посадових осіб органів державної влади і місцевого самоврядування законність має бути безальтернативним варіантом їх рішень і повсякденної діяльності. С. Стеценко законність характеризує за такими основними рисами:

— універсальність, тобто положення законів регулюють суспільні відносини незалежно від місця і часу виникнення суспільних відносин;

— загальнообов'язковість — у цій рисі проявляється вища юридична сила законів, оскільки приписи норм права обов'язкові для всіх суб'єктів права, незалежно від майнового статусу, належності до державної влади тощо;

— обґрунтованість — положення законів мають об'єктивний характер, вони насправді спрямовують суспільні відносини у вигідні для суспільства напрями, коли досягається баланс інтересів людей та держави;

— наявність у державі органів, які забезпечують дотримання законності [1, 192–193].

У разі внесення змін до ст. 56 Конституції України щодо порядку відшкоду-

вання матеріальної і моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю посадових осіб органів державної влади і місцевого самоврядування, доцільне внесення змін і доповнень до деяких актів чинного законодавства, а саме:

— до Кодексу України про адміністративні правопорушення до глави 15 «Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління» внести доповнення про адміністративні правопорушення посадових осіб, пов'язані з незаконними рішеннями, діями та бездіяльністю при виконанні ними службових повноважень в органах державної влади і місцевого самоврядування, що не містять ознак злочину [2];

— до Цивільного кодексу України до статей 1174, 1176 глави 82 «Відшкодування шкоди» внести зміни про порядок відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю посадових осіб органів державної влади і місцевого самоврядування [3];

— до Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», ст. 27, п. 2. Шкода завдана незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю посадових осіб міністерств, інших центральних органів виконавчої влади при здійсненні ними своїх повноважень відшкодовується («за рахунок держави» виключити) в порядку, визначеному законом [4]. Analogічні зміни доцільно внести і до інших актів законодавства.

Необхідність внесення запропонованих змін до чинного законодавства зумовлена тим, що незаконні рішення, дії або бездіяльність органів державної влади і місцевого самоврядування, їх посадових осіб пов'язані із безвідповідальним забезпеченням прав і законних інтересів суб'єктів, тобто безпосередньо торкаються проблем національної безпеки, інших її складових, в тому числі інформаційної безпеки. За будь-які незаконні рішення, дії чи бездіяльність посадових осіб, що привели або можуть привести до негативних наслідків, має наступати невідворотне застосування,

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

з урахування їх важкості, відповідних правових санкцій: дисциплінарних, адміністративних, цивільно-правових, кримінальних.

В. Колпаков і О. Кузьменко відзначають: «Якщо виконавча влада виявляється у державному управлінні, а державне управління реалізується через функціонування у кожній з його сфер спеціально з цією метою утворених державних органів, то діяльність кожного окремо взятого органу державного управління об'єктивується, проявляється в реальних умовах і конкретних життєвих обставинах, у діях його повноважних представників — державних службовців [5, 143–144].

С. Стеценко вважає: «Сучасну державу неможливо уявити без такої важливої складової, як державна служба. Багато в чому завдяки саме цьому важливому політичному, правовому та організаційному інститутові держава має змогу фактично втілювати в життя завдання, що перед нею стоять. Від якісної організації державної служби, компетентності державних службовців залежить те, наскільки держава буде відповідати уявленням людей про державу та їх потребам [1, 37].

Важливі завдання і функції щодо забезпечення інформаційної безпеки належать державній інформаційній політиці. За роки незалежності в Україні не сформована державна інформаційна політика, основне призначення якої інформаційно-пропагандистське забезпечення прав, свобод і законних інтересів всіх суб'єктів країни, прогресивного соціаль-

но-економічного розвитку та забезпечення національної безпеки.

Ключові слова: інформаційна безпека, інформаційний простір, інформаційні ресурси, інформаційна інфраструктура, національна безпека.

У статті проаналізовано першочергові заходи щодо формування державної політики інформаційної безпеки.

В статье проанализированы первоочередные мероприятия по формированию государственной политики информационной безопасности в Украине

The article analyzes top-priorities measures for the formation state politic of the Information Security of Ukraine.

Література

1. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навч. посіб. / С. Г. Стеценко. — К. : Аміка, 2007. — 624 с.
2. Цивільний кодекс України, станом на 01.01.2006.— К. : Вид. дім «Скіф», 2006. — 272 с. — (Кодекси і закони України).
3. Филипповский В. Закон об оппозиции: pro и contra // Газета 2000. — 2011. — 4 марта.
4. Александров С. Это не война — это расстрел // Газета 2000. — 2011. — 1 квіт.
5. Колпаков В. Н. Адміністративне право України : підручник / В. Н. Колпаков, О. В. Кузьменко. — К. : Юрінком Интер, 2003. — 544 с.